

Plána- ja finánsalávdegoddi

Čoahkkingirji 01/10

Ávjuvárgaaidnu 50, N-9730 Kárášjohka

Telefon +47 78 47 40 00

Telefaks +47 78 47 40 90

samediggi@samediggi.no

www.samediggi.no

Áigi: 09.02.2010 - 10.02.2010

Báiki: Kárášjohka

Áššelistu

Áššenr.	Áššetihttal
001/10	Gohččuma ja áššelistta dohkkeheapmi
002/10	Ášše- ja suoivvanáššejođiheddjiid válljen
003/10	Sámedikki 2009 jahkedieđáhus
004/10	Čeahkinortnega revideren

Čeahkkimis

Jodiheddji Sten Erling Jønsson, Bargiidbellodaga sámediggejoavku (Bb)
Nubbijodiheddji Ann-Mari Thomassen, Norgga sámiid riikasearvi (NSR)
Lahttu Hilde Anita Nyvoll, Bargiidbellodaga sámediggejoavku (Bb)
Lahttu Willy Ørnebakk, Bargiidbellodaga sámediggejoavku (Bb)
Lahttu Ragnhild Melleby Aslaksen, Bargiidbellodaga sámediggejoavku (Bb)
Lahttu Aili Keskitalo, Norgga sámiid riikasearvi (NSR)
Lahttu Rolf Johansen, Norgga sámiid riikasearvi (NSR)
Lahttu Jarle Jonassen, Norgga sámiid riikasearvi (NSR)
Lahttu Marie Therese Nordsletta Aslaksen, Sámit Lulli-norggas
Lahttu Arthur Tørfoss, Ovddádusbellodat
Lahttu Knut Roger Hansen, Olgešbellodat

Lahttu ja ráđđelahttu (presideanta) Egil Olli, Bargiidbellodaga sámediggejoavku (Bb)

Lahttu ja ráđđelahttu (várrepresideanta) Láilá Susanne Vars, Árja

Permišuvnnat

Lahttu Hilde Anita Nyvoll, Bargiidbellodaga sámediggejoavku (Bb). Permišuvdna 10.02.10 dii. 12.00 rájes - 11.02.10 rádjai.

Lahttu ja ráđđelahttu (presideanta) Egil Olli, Bargiidbellodaga sámediggejoavku (Bb). Permišuvdna 09.02.10 dii. 09.00 - 12.00.

Lahttu ja ráđđelahttu (várrepresideanta) Láilá Susanne Vars, Árja. Permišuvdna 09.02.10 dii. 09.00 - 12.00.

Hálddahusas

Čállit: Roy Amundsen ja Ottar Guttorm

Gažaldagat sámediggeráđđái ja čeahkinjođihangodđái

Lávdegottis ledje gažaldagat sámediggeráđđái áššis 003 Sámedikki 2009 jahkedieđáhus ja čeahkinjođihangodđái áššis 004 Čeahkinortnega revideren.

Sámediggeráđi lahttu Vibeke Larsen vástidii gažaldagaide áššis 003 Sámedikki 2009 jahkedieđáhus. Dievasčeahkinjođiheddji Jarle Jonassen ja čeahkinjođihangotti lahttu Jørn Are Gaski vástideigga gažaldagaide áššis 004 Čeahkinortnega revideren.

001/10: Gohččuma ja aššelisttu dohkkeheapmi

28.01.10 beaiváduvvon gohččun dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

Áššelistu mii čuovui gohččuma dohkkehuvvui ovttajienalaččat čuovvovaš lasáhusaiguin:

Lávdegotti čoahkkin lea rabas.

Lávdegoddi meannudii Ovddádusbellodaga lahttu Arthur Tørfoss evttohusa siskkáldas áigegeavaheami birra lávdegottis. Lávdegoddi ii jienastan evttohusas, muhto evttohusa áigumuš sáddejuvvui viidáseappot čoahkkinjođihangoddái.

002/10: Ášše- ja suoivvanáššejođiheddjiid välljen

	Áššejođiheddji	Suoivvanáššejođiheddji
Ášši 003/10 Sámedikki 2009 jahkedieđáhus	Hilde Anita Nyvoll	Aili Keskitalo
Ášši 004/10 Čoahkkinortnega revideren	Arthur Tørfoss	Marie Therese N. Aslaksen

Ragnhild Melleby Aslaksen välljejuvvuin sadjásaš áššejođiheddjin áššis 003/10 Sámedikki 2009 jahkedieđáhus dan botta go Hilde Anita Nyvoll:s lei permišuvdna.

003/10: Sámedikki 2009 jahkedieđáhus

Plána- ja finánsalávdegotti árvalus:

Álggahus

Sámedikki jahkedieđáhus, mas mielde Sámedikki 2009 rehketdoallu, válldahallá Sámedikki politihkalaš ja hálldahuslaš doaimma 2009:s.

Sierra doarjjaortnegiid hálldašeami birra Sámedikkis válldahallojuvvo muhtun muddui kapihttaliin mat gusket guoskevaš fágasuorgái, ja muhtun muddui rehketdoalu mearkkašumiin.

Sámedikki jahkedieđáhusas čujuhuvvo maiddá boahtteáiggi hástalusaide mat leat Sámedikkis ovddabealde.

Sámelágas § 1-3 čuožžu ahte "Sámedikki jahkedieđáhus sáddejuvvo Gonagassii" ja Stuorradiggi lea mearridan ahte "Ráđdehus ovddida dan dasto doaisttáži Stuorradiggái jahkásaš stuorradigge-dieđáhussii Sámedikki doaimma birra. Oktii juohke stuorradiggeáigodagas ovddiduvvo dieđáhus daid doaibmabijuid birra mat dahkkojuvvojit sámiid giela, kultuvrra ja servodateallima sihkkarastimis ja ovddideamis. (Árv. O. nr. 79 1986-87).

Mearkkašumit:

Lávdegotti Bargiidbellodaga sámediggejoavkkeu (Bb) lahttu Sten Erling Jønsson, Hilde Anita Nyvoll, Egil Olli, Willy Ørnebakke ja Ragnhild Melleby Aslaksen, Árja lahttu Láilá Susanne Vars, Sámit Lulli-Norggas lahttu Marie Therese Nordsetta Aslaksen ja Olgešbellodaga lahttu Knut Roger Hansen, oaivvildit ahte Sámedikki jahkedieđáhus lea buorre ja viiddis. Jahkedieđáhus lea dán jagi ožžon seamma hámi go mii Sámedikki bušehtas lea. Lávdegotti eanetlohku lea ilus go Sámediggi lea rahpan poastalisttuid, sakka bidjan

guovddáži siskkáldas bearráigeahču ja ekonomiija. Sámediggi oaččui geassemánus 2009 reivve Riikarevišuvnnas. Riikarevišuvdna lei revideren Sámedikki rehketdoalu ja 2008 bušeahta. Das eai lean makkárga mearkkašumit daidda.

Hástalusat:

Sámediggi ferte ovddiduvvot buoret gaskaoapmin sámi álbmoga várás gávpogiin ja giliin, sihke hálddašanguovllus ja dan olggobealde. Sámediggi ferte geahččalit unnidit nággodási sierra sámi beroštusaid gaskka arenaid ásaheami bokte mat sáhttet váikkuhit buoret áddejumi ja gulahallama servodagas. Ásahus ferte maiddái siskkáldasat geahčadit bargovugiid rivttes resursageavaheami ektui. Sámediggi ferte oažžut áigái evaluerendagaldumiid buot doarjjaortnegiid várás maiddái fásta bušeahttaoasttaide. Ulbmilin lea oažžut olbmuid luohttámuša.

Almmolaš bálvalusain, skuvladoaimmahagas ja dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusain sámi báikegottiin galgá kvalitehta dávisit daid mihttomeariide mat leat biddjojuvvon nationála dásis. Dat álbmot-rievttálaš geatnegasvuodát mat stáhtas, fylkkain ja gielddain leat dán oktavuodas, fertejit duohtan dahkkojuvvot báikkálaččat. Buot servodatsurggiin, geahtu rájes gitta hávdái, galgat mii bidjat guovddáži ovttaskas olbmuid dárbbu ja sin beaivválaš eallima sin lagaš guovlluin.

Giella- ja kulturcakkat leat mielddisbuktán dan ahte dearvvašvuoda- ja sosiálafálaldat ii leat leamaš nu bures olámuttus stuorra oassái sámi álbmogis. Áddejupmi ja máhttu kulturduogáža, giela ja identitehta birra lea deatalaš. Mihttomeariin lea ovddidit buori dearvvašvuoda- ja sosiálafálaldaga mii lea heivehuvvon sámi álbmoga dárbbuide. Erenoamážit ovddidit daid sámi mánáid vuoigatvuodaid geat leat mánáidsuodjalusa geahčus, go sis lea vuoigatvuoha geavahit eatnigielaset ja gozihit kultuvrraset. Stuorra dárbu lea oažžut riikaviidosas dulkabálvalusaid dearvvašvuoda- ja sosiálasurggi várás.

Sámi giellaguovddážit leat hui deatalaččat ja lávdegotti eanetlohku lea posiitivlaš oažžut eanet dákkár ásahusaid. Sámi mánáid giellagálggat sámegealas leat vuodđun vejolašvuhtii ollislaččat beassat searvat sámi servodagas. Dáláš servodagas galget sámi gillii ja kultuvrii addojuvvot eavttut bisuhan dihte daid. Sámedikki sajádaga ferte nannet, nu ahte das lea duohta váikkuhanfápmu giellaovdáneapmái mánáidgárddiin ja skuvllain. Sihkkareamos vuohki movt oahppat sámegeala lea árra giellaohpahus. Sámediggi searvvai ráđđehusa doaibmaplána hábmemii sámegeala várás ja vuordá ahte dat čuovvovuvvo boahttevaš bušeahtas.

Stáhta ruđaid daid liigegoluid várás mat gielddain ja fylkkagielddain leat guovttegielatvuoda geažil, ferte nannet ja evalueret. Midjiide lea deatalaš ahte juolludusat nannešedje sámegeala geavaheami. Refušuvdnameriid vuodđo- ja joatkkaskuvllaid giellaohpahusa várás, ferte divvut duodalaš goluid ektui.

Sámi fágaolbmuid rekrutteren ja oahppu buot surggiin lea deatalaš eaktu sámi servodaga ovddideapmái. Dasa lassin ferte deattuhit lávdaduvvon oahppofálaldagaid ovddideami. Studeanttaid rekrutterema nannema oktavuodas alit sámi ohppui ja dutkamii, fertejit ásahusat árrjalaččat juohkit dieđuid fálaldagaideaset birra ja ovddidit daid. Giliservodagat leat earret eará sorjavaččat bures heivehuvvon skuvlastruktuvrras, ja giliskuvllat leat deatalaččat.

Nationála sámi musea duohtan dahkan Kárášjogas, nationála lávdi Beaivváš Sámi Teáhterii, ja Várdobáiki sámi guovddáš vuoruhuvvojit. Sámediggi áigu nannet Áarjelhsaemien Teatere ja addit dasa buoret ovdánavejolašvuodaid. Dárbu lea maiddái sihkkarastit ekonomalaš vuodu sámi filbma-guovddáži Guovdageainnus. Mii áigut váikkuhit buori doaibmavuodu sihkkarastima juo ásahuvvon deaivvadansajiide, nugo sámi vissui Oslos. Mii oaidnit ahte lea dárbu oažžut sullasaš deaivvadan-báikkiid ja oktasaš kulturarenaid stuorát gávpogiin, nugo Troanddimis ja Romssas. Sámi museat rahčtet ollu hástalusaiuin. Sámedikkis leat stuorra vuordámušat viidásat ángiruššamiidda Kulturloktema II ektui.

Sámediggi ferte ovddidit ollislaš ealáhuspolitihka sihkkarastin dihte dássidis ássama. Sámedikki ovddidanfoandda evalueremis čujuhuvvo ahte Sámediggi juksá bures olbmuid doarjjaortnegiinnisguin ja dat leat deatlaš váikkuhangaskaoamit eret fárrema geahpedeapmái sámi distrivttain. Stuorra beroštumi geažil lea dárbu lasihit juolludusaid fondii.

Lávdegotti eanetlohku oaidná eanet hástalusaid boazodoalus ja lea deatlaš geahčadit boahpteáiggi hálddašeami. Dárbu lea joatkit viidáseappot boazodoallolága reviderenproseassain.

Mearrasámi kultuvra ja árbevirolaš ealáhusbargu ferte suodjaluvvot ja viidáset ovddiduvvot. Dán berre dahkat dan bokte ahte háhkat buori vuodu nuoraid rekrutteremii ealáhussii. Mearraluossabivdui ferte sihkkarastit riektevuodu. Dat lea deatlaš árbevirolaš ealáhus, erenoamážit mearrasámi guovlluin. Vuoigatvuodát guollejándorii leat maŋimus jagis unniduvvon, ja ealáhus lea ain garrasit áitojuvvon. Dán vuodul ferte mearraluossabivddu resursavuodu sihkkarastit. Guollebiebmanrusttegat fertejit áshuvvot guliid godđan- ja ahtanuššanguovlluide. Riddoplána ja váikkuhusčielggadeamit fertejit dahkkojuvvet ovdal go áshemiid sáhtta čadhit.

Suodjaluvvon boraspiret dagahit sámi eanadollui ja boazodollui stuorra vaháiid. Dárbu lea ain eanet buoridit boraspirehálddašeami. Earret eará váilu ain boraspiriid albma nállebearráigeahččan. Ferte bidjat doarvái resurssaid nu ahte bearráigeahččan ja registreren čájehit rivttes gova duohtavuodas, ja addá vuodu regionála hálddašánplánaide boraspiriid hárrái ja boraspiriid njeaidima hárrái.

Lávdegotti eanetlohku doarju báikegottiid olbmuid go vuostálastet suodjalanproseassaid mat čuhcet ealáhusaide resursavuodu geavaheami hárrái ja árbevirolaš ávkástallanguovlluide hárrái. Dát guoská buot plánejuvvon ja álggahuvvon suodjalanproseassaide, ovdamearkka dihte plánejuvvon ja álggahuvvon álbmotmehciide, eanadatsuodjalanguovlluide ja mariidna suodjalanguovlluide.

Dasto áigut mii bargat dan ala ahte Sámi vuoigatvuodálávdegotti II evttohus sierra kártenkomisuvnna ásaheamis guovlluide mat leat máttabealde Finnmárkku čadahuvvo jođáneamos lági mielde. Mii háliidit ahte Sámediggi ja sámi báikegottit oččošedje nannoseappo rolla odđa vuodđohálddašan-orgánaid ásaheami oktavuodas Norlánddas, Romssas ja máttasámeguovllus. Jos Sámi vuoigatvuodálávdegotti II árvalus láhkarievdadusevttohusa hárrái ollašuváš, de lea dárbu dahkat váikkuhaniskan-guorahallama Finnmárkku ektui.

Sámediggi lea sámi álbmoga áidna ovddasteaddji orgána Norggas. Nu ahte Sámediggi lea guovddáš orgána sámiid ovddasteaddjin almmolaš nationála ja riikkaidgaskasaš oktavuodain gos lea sáhka álgoálbmotáššiin. Sámedikki rolla sámiid iežaset parlameantan, ferte leat dat ahte ovddidit dakkár politihka mas lea ávki sámi servodahkii. Sámediggi ferte oazžut duohta váikkuhanfámu čadahit politihka surggiin mat leat deatlaččat sámi servodahkii, ovdamearkka dihte boazodoalpolitihka.

Buot eallin sorjá das ahte olbmot gudnejahttet luonddu. Erenoamáš deatlaš lea suodjalit sámi ealáhusaid sámi luonduáddejupmái dávistettiin. Dat kultuvrralaš ja sosiálalaš árvu mii lea barggus min vuodđoealáhusaiguin ja mehciin ávkástallamis, lea deatlaš vuodđun min boahpteáigái.

Lávdegotti unnitlohku Norgga sámiid riikasearvvi (NSR) lahtut Ann-Mari Thomassen, Aili Keskitalo, Rolf Johansen, Jarle Jonassen, ovddidit čuovvovaš mearkkašumi:

Sámedikki doaibma 2009:s

Sámedikki doaibma 2009:s lea čadnojuvvon Sámedikki 2009 bušehtti, maid Sámediggi meannudii áššis 40/08 ja Sámedikki reviderejuvvon 2009 bušehtti, mii meannuduvvui áššis 24/09, ja plánaide ja mearrádusaide maid Sámediggi lea dahkan.

NSR sámediggejoavku ovttas Sámeálbmotbellodagain evttohi áššis 40/08 Sámedikki 2009 bušehtta mealgat nannet Sámedikki váikkuhangaskaomiid oahpahusa, giela, kultuvrra, dearvvašvuoda, nuoraid ja ealáhusaid siskobealde. Dát evttohusat ledje lassi- ja rievdadusevttohusan Sámediggeráđi árvalussii. Ferte šallošit go NSR/SáB evttohus ii ožžon eanetlogu, ja danne ii lean vuodđun Sámedikki doibmii 2009:s.

Bajábealde namuhuvvon bušehttaevttohusa vuodul, ja eará evttohusaid ja áššiid vuodul maid NSR sámediggejoavku lea ovddidan, lea lávdegotti unnitlogus mearkkašumit Sámedikki 2009 jahkedieđáhussii ja rehketdollui:

Kap 1. Oktasaš juolludus Sámediggái

Oktasaš juolludus Sámediggái 2009:s lei 329.643.000,- ru. Dát juolludus lea mealgat unnit go dat bušehtadárbbut maid Sámediggi dovddahii ovddit mearrádusain, earret eará Sámedikki árvalusain 2009 stáhtabušehtti, mas jagi 2009 bušehtadárbbun árvoštallojuvui 65.000.000,- ru eanet go 2008:s, almmá bálká- ja haddegoarkjuma haga. Lávdegotti unnitlohku šalloša go guovddáš eiseválddiin váilu áddejupmi das makkár ovddidandárbbut sámi servodagas leat.

Lávdegotti unnitlohku deattuha dán vuodul ahte lea dárbu ásahit eará bušehtameannudanvugiid Sámedikki juolludusaid várás sámi ulbmiliidda. Sámedikki ja ráđdehusa ásahan bargajoavku lea juo 2007:s árvoštallan ja evttohan konsultašuvnavugiid Ráđdehusa ja Sámedikki gaska. Lávdegotti unnitlohku vuordá ahte dát ášši čoavdašuvašii farggamusat. Sámedikki árvoštallan resursadárbbu ja stáhtabušehta juolludusaid gaska lea menddo stuorra gaska, ja dát govve dan bonjuvuoda mii lea árvoštallamiin ja vuoruhemiin. Dál lea alimus áigi bidjat stuorát deattu sámiid álbmotválljen orgána árvoštallamiidda go guoská ekonomalaš juolludusaide.

Lávdegotti unnitlohku konstatere ahte máŋga departemeantta eai dáhtoše addit fásta juolludusaid Sámediggái, vaikko sin áššesuorggit leat ge deatalaččat sámi álbmogii. Lávdegotti unnitlohku konstatere dasto ahte muhtun departemeanttaid juolludusat leat bisson seamma dásis vaikko Sámediggi lea ge ožžon stuorát válddi dahje eanet doaimmaid áššesuorggi siskobealde. Sámiid iešmearridanvuogatvuoda oktavuodas lea sáhka ahte mis sámiin lea čielga riekti min ovddeš áigái, dáláigái ja boahhteáigái álbmogin. Lávdegotti unnitlohku oaivvilda ahte Sámedikki vejolašvuodas beassat váikkuhit juolludusaid sámi ulbmiliidda lea áibbas mearrideaddji mearkkašupmi sámi álbmoga iešmearrideapmái.

Kap 2. Sámedikki ekonomalaš rámmajuohkáseapmi 2009:s

Lávdegotti unnitlohku konstatere ahte Sámedikkis lea gáržžes doaibmafriijavuolta ekonomalaš rámmajuolludusa ektui, go stuorra oasit juolludusat leat čadnojuvvon fásta goluide ja váikkuhangaskaomiide maid Norgga stáhta lea ásahan, ja mat maŋŋá leat sirdojuvvon Sámediggái.

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda dattetge ahte dan doaibmavejolašvuodas mii Sámedikkis lea sáhtášii vuoruhit veaháš eará láhkai. Dat boahotá ovdan min bušehttaevttohusas ja 2009 reviderejuvvon bušehtas, maida leat biddjojuvvon mearkkašumit ovttaskas kapihttaliin. Dáin evttohuvvui váldit eret 11.705.000,- ru váldoáššis Sámedikki doaimmas ja siskáldas proševttain, ávkin váikkuhangaskaomiide olggobealde, eará láhkai juohkit sierra váikkuhangaskaoapmeortnegiid ja rievdadit dáid

mihttomeriid ja vuoruhemiid. Dát molssaektosaš vuoruheamit leat válddahallojuvvon mearkkašumiin mat lea ovttaskas kapihttaliidda.

Kap 3. Jagi 2009 váikkuhangaskaoamit

Lávdegotti unnitlohku konstatere ahte Sámediggeráđđi geavaha hui ollu eará láhkai ruđaid váikkuhan-gaskaoapmeortnegiin. Formálalaččat lea Sámediggeráđis fápmudus dihto muddui geavahit daid eará láhkai, muhto lávdegotti unnitlogu lea fuolas go viehka stuorra supmit sirdojuvvojit eret Sámedikki ohcanvuđot váikkuhangaskaomiin, ortnegiidda maid Sámediggeráđđi hálddaša, go dalle eai gusto eavttut, vuoruheamit, njuolggadusat dahje váiddavejolašvuohta.

Dát mearkkaša min oaivila mielde dan ahte viehka stuorra oassi Sámedikki resurssain hálddašuvvojit eavttuid haga, ja dat leat áittan prinsihpaide nugo rievttalašvuohta, dásseárvosaš meannudeapmi ja rabasvuohta hálddašeamis. Dán lea NSR/SáB geahččalan eastadit iežas bušeahttaevttohusas 2009:s, mas evttohii ahte Sámediggeráđđi galgai Doarjjastivrra evttohusa mielde hálddašit ruđaid eará láhkai geavaheami. Doarjjastivrras lea álohii geahčastat das makkár váikkuhangaskaoapmeortnegiidda lea stuorámus jearaldat, doarjjastivra lea doarespolitihkalaččat čohkkejuvvon ja váikkuhangaskaoapme-ortnegiidda maid dat hálddaša leat njuolggadusat buori hálddašangeavahussii dávistettiin.

Kap 4. Oahpahus

Sámediggeráđđi oaivvilda ahte oahpahusvuogádat galgá váldit vuolggasaji sámi ohppiid ja sámi servodaga dárbbuin. Dát galgá leat olles sámi oahpahusvuogádaga vuodđun, mánáidgárddi rájes gitta universitehtii. Oahpahusvuogádat lea guovddáš gaskaoapmi man bokte sihkkarastit sámi servodahkii dárbbalaš gelbbolašvuođa, ja man bokte gaskkustit sámi giela ja kultuvrra ođđa sohka buolvvaide. Lávdegotti unnitlohku dovddaha ahte lea fuolas go Sámediggi ii leat bastán Máhtdepartemeantta guovdu guovddáš oahpahuspolitihkalaš áššiin, nugo boahtá ovdan jahkedieđáhusas. Dát guoská erenoamážit dárbbalaš rievdadusaide Oahpahuslágas ja fága- ja diibmojuohkimis vuodđoskuvllain. Lávdegotti unnitlohku oaivvilda ahte mánáin galgá leat individuála riekti oahpahussii sámegielas ja sámegillii, ja sámi mánáidgárdefálaldat, ja lea ovddidan ášši Sámediggái.

NSR sámediggejoavku sávvá iežas bušeahttaevttohusas ja reviderejuvvon 2009 bušeahtas nannet Sámedikki juolludusaid ođđa sámi oahpponeavvuid buvttadeapmái. Sámediggi ii leat vel ge beannot jagi maŋŋá go Sámi oahpponeavvuid strategalaš buvttadanplána mearriduvvui, fuomášan man ollu dat ođđa ortnet nuvttá oahpponeavvuiguin máksá. Lávdegotti unnitlohku konstatere ahte jahkedieđáhus ja 2009 rehketoallu čájeha ahte Sámediggi ii leat doarvái bures vuhtii váldán dáid goluid 2009 bušeahtas. Poasttas oahpponeavvuid oastin lea geavahuvvon measta golmma gearddi eanet, maŋŋá go Sámediggi juo geavahii 1 miljon ru das maid NSR/SáB evttohii 2009 reviderejuvvon bušeahtas. Lávdegotti unnitlohku oaivvilda ahte ođđa sámi oahpponeavvuid buvttadeapmi livččii galgan leat badjelli vuoruhuvvon Sámedikki bealis, ja ahte dilli ain lea čoavddekeahhtá. Lávdegotti unnitlohku vuordá barggu bargojoavkku raportta čuovvolemiin beaktileappo oahpponeavvobuvttadeami hárrái.

Lávdegotti unnitlohku oaidná ahte ášši unna refušvdnamáksomeriiguin sámegiela oahpahussii ain lea čoavddekeahhtá. Lea čájehan ahte dát ášši lea hehtten sámi ohppiid giellavuoigatvuodaid ollašuttima, ja lávdegotti unnitlohku vuordá viidáset proseassa.

NSR/SáB evttohii 2009 bušeahtas váldit mielde oasseáigeohppiid stipeandda olahusjovkui mii lea ohppiid várás geain sámegiella lea fágasuorggis joatkkaskuvllain. Dáinna lágiin háliideimmet movttiidahttit stuorát olahusjoavkku váldit sámegiela fága joatkkaoahpahasas, ja seammás vuhtii váldit ahte heaitinproseanta joatkkaoahpahasas áiggis áigái buvttiha soames oasseáigeohppiid vuogádagas.

Kap 5. Giella

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda ahte sámegiella galgá leat okta dain deataleamos ángirusšansurggiin ovddos guvlui. Lávdegotti unnitlohku áigu bargat giellaloktemiin sihkkarastin dihte sámiide sámegielat bálvalusfálaldagaid ja vejolašvuođaid geavahit iežas giela. Dárbbášuvvo ođđa ulbmillaš giellapolitihkka

dainna áigumušain ahte lohku sámiid gaskkas geat máhttet hállat ja čállit sámegeiela laskkašii hui sakka. Deatalaš lea ahte Sámediggi ieš hábmešii dán giellapolitiikka, ja ahte Sámedikkis maiddá gávdnošedje gaskaoamit ja resurssat duohtan dahkat dán politiikka.

Lávdegotti unnitlohku lea hui duhtavaš Ráđđehusa sámegeiela doaibmaplána bargguin, ja oaidná ahte guovddáš eiseválddiid váilevaš ángiruššan ovdal julggaštuvvo dien bokte. Lávdegotti unnitlohku dáhttu bargat sámi giellageavaheddjiid vuoigatvuođaiguin vai sámegeiela sáhtta geavahit almmolaš eiseválddiid ektui. Bohtet dađistaga signálat ahte mearrádusat mat lea sámelága giellanjuolggadusain ja oahpahuslágas eai ollašuhtho lágaid ulbmila mielde. Danne lea NSR sámediggejoavku evttohan ahte ášahuvvošii bearráigeahččan orgána sámegeiela várás. NSR sámediggejoavku lea maiddá evttohan ahte Sámediggi kártešii sámelága giellanjuolggadusaid rihkkumiid.

Lávdegotti unnitlohku oaidná ahte sámi giellaguovddážit leat deatalaš aktevrat sámi giellaloktema čadaheamis. NSR sámediggejoavku evttohii 2009 bušehtas nannet sámi giellaguovddážiid doaimma 300.000,- ruvnnuin guđege giellaguovddáži, ávžžuhusain giellaguovddážiidda ahte vuoruhit rávis olbmuid oahpahusa sámegeielas.

Kap 6. Kultuvra

Lávdegotti unnitlohku háliida eanet riggudahttit kultureallima. Kultuvra lea dat oktasaš ideat, árvvut ja norpmat mat servodagas leat ja maid háliidit gaskkustit viidáseappot boahhtevaš sohkaoluvaide. Sámi kulturpolitiikka siskkilda hui ollu surggiid, dat leat nugo deaivvadansajit, girjjálašvuohta, musihka ja luodit, festiválat, teáhter, kulturbargosajit, duodji, dáiddáršiehtadus, filmmat ja valáštallan. NSR/SáB lei 2009 bušehttaevttohusastis evttohan lasihit mealgat mángga sámi kulturulbmili.

NSR/SáB evttohii 2009 bušehtas lasihit juolludusaid mángga sámi kulturvissui, daid gaskkas Vilgesvárri, Oslo sámi viessu ja Duoddara Ráffe. Dasa lassin lei evttohuvvon Áltá Siida, Beaveálgu Ráhkas ja Vuonnamárkánat Vuonnabađas fásta poastan Sámedikki bušehtas. Dasa lassin leimmet evttohan lasihit ruđa ohcanvuđot váikkuhangaskaoapmeortnegiidda musihka ja girjjálašvuođa várás, musihkkii 300.000,- ru ja girjjálašvuhtii 400.000,-. NSR/SáB evttohii dasto ahte sámi girjjálašvuođa doarjaortnet galggašii siskkildit čáppagirjjálašvuođa, iige dušše fágagirjjálašvuođa.

Kap 7. Ealáhusat ja kap 8. Birasgáhtten ja kultursuodjaleapmi

Lávdegotti unnitlohku áigu bargat sámi ealáhuseallima ovddidemiin dainna áigumušain ahte šattašedje bissovaš ja gánnáhahtti fitnodagat ja bargosajit mat váikkuhit báikkálaš, regionála ja nationála árvoháhkama. Lávdegotti unnitlogu mielas lea deatalaš sihkkarastit vuodđo- ja lotnolasealáhusaid rámmaeavttuid, sihke vuoigatvuođaid, lálkaaddima ja hálddašeami ektui. Lávdegotti unnitlohku áigu bargat dan ala ahte meahcástanaláhusaid resursavuodđu ja ealáhusbargiid vuoigatvuođat nannejuvvojit daidda guoski meahcástanlálkaaddimis.

Lávdegotti unnitlohku konstatere ahte birasášši lea stuorámus oktasaš hástalus mii mis lea ovddabealde. Lávdegotti unnitlohku dárkilastá ahte álgoálbmogat leat hui unnán leamaš mielde stivremin dan negatiivvalaš ovdáneami mii dál áitá min boahteáiggi. Dattetge čuohcá dat eanemusat álgoálbmogiidda, ja erenoamážit árktalaš álgoálbmogiidda, dainna lágiin ahte jieđat suddet povlain, dálkkádagat rivdet ja go fertejit issorasat rievdadit eallineavttuideaset.

Lávdegotti unnitlohku bidjá merkii fuolastuvvamiin go Sámediggi funet bastá energiija- ja hálddašanáššiiguin Oljo- ja energiijadepartemeantta ektui, ja geassá ovdan Goliat-ášši ovdamearkan dasa.

NSR/SáB evttohii 2009 bušehtas lasihit 1 miljon ru mariidnaealáhusaide, erenoamážit dainna ulbmiliin ahte rekrutteret nuoraid guolástusámmáhi, ja 350.000,- ruvdnosaš lasáhusa eanadollui. Lasáhus eanadollui lei oavvilduvvon doarjjan oastit stáhta mielkeeriid. NSR/SáB evttohii dasto ahte

doarjjaortnet mášiinnaide ja reaiduide eanadoalus galggai siskkildit ovttaskas ohcciid, iige dušše reaidorieggáid.

Lávdegotti unnitlohku lea ollu oktavuodain ovddidan ášši dorsebiebmama hárrái Ivguvuonas, ja oaidná maid Sámediggi lea bargan áššiin.

Kap 9. Dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgiruššamat

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda ahte lea deatalaš juksat mihttomeari ollislaš ja dásseárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid ektui sámi álbmoga várás. Dearvvašvuoda bargiin galgá leat dohkálaš sámi kultur- ja giellagelbbolašvuoha. Iskkadeamit čájehit ahte sámegeiŋat eai leat nu duhtavaččat go earát dearvvašvuodabálvalusaiguin, masa sivvan sáhttet leat gulahallanválttisvuodat. Danne lea deatalaš rekrutteret sámi dearvvašvuoda bargiid ja fágaolbmuid juksan dihte ulbmila dásseárvosaš dearvvašvuodabálvalusaid hárrái.

Lávdegotti unnitlohku čujuha sámedikki doarjagiid evalueremii dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaid ektui, ja lea hui duhtavaš go evalueren čájeha ahte doarjagat leat hui beaktilat mihttomeriid ektui. Lávdegotti unnitlohku oaivvilda dattetge ahte Sámediggi ferte movttiidahttit ahte dat sihkkarastojuvvo maiddá julev- ja máttasámi guovllus.

NSR/SáB evttohii 2009 bušehtas lasihit 500.000,- ru boarráset sámiid dárbbu kártemii Máttá-Norggas, ja 500.000,- ru eastadeaddji doaibmabijuide dearvvašvuoda siskkobealde. Go guoská váikkuhangaskaomiid vuoruhemiide, de sámai NSR/SáB dasa lassin siskkildit dasa nuoraid ja psykalaš dearvvašvuoda, gárren- ja speallansorjjasvuoda ja guhkálmás buhcciid. Nuoraid vuoruheapmi ja psykalaš dearvvašvuoha válđojuvvui 2008:s dollojuvvon oktasaš sámi nuoraidkonferánssa ávžžuhusa mielde, man oktavuodas psykalaš dearvvašvuoha ja iešsoardin nuorra sápmelaččaid gaskkas lei okta fáttáin.

Kap 10. Sámi organisašuvnnat, kap 11. Eará váikkuhangaskaoamit ja kap 12. Eará doaibmabijut mat eai leat váikkuhangaskaoamit

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda ahte oktavuoha riikarájaid rastá lea mearrideaddji deatalaš árbevieruid suodjaleapmái ja sámi oktasašvuoda ja riggodaga ovddideapmái. Lávdegotti unnitlohku háliidivččii nanosmahttit ovttasbarggu riikarájaid rastá áššiin mat gusket sámi gillii, kultuvrii, ealáhuseallimii ja servodahki. Mii áigut bargat dan ala ahte nannet rájástá sámi organiserema.

Oktasaš sámi nuoraidkonferánssa álgaga vuodul evttohii NSR/SáB iežas 2009 bušehttaevttohusas várret 150.000 ru visotsámi nuoraidorganisašuvnna ásaheapmái.

NSR/SáB evttohii 2009 bušehtas várret 250.000,- ru rájástá ovttasbargui Sirpmá ja Ohcejoga skuvllaid gaskka.

NSR/SáB evttohii 250.000,-ru nuoraidfoandda ásaheapmái movttidahttin dihte sámi nuoraid čađahit doaimmaid iežaset báikegottiin.

Lávdegotti unnitlohku čujuha ahte ollu sámi boarrásiin ain lea dárbu oažžut bagadusa ja čállinveahki go sis lea oktavuoha almmolaš eiseválddiiguin ja earáiguin. Lávdegotti unnitlohku lea ovdal fuolahan ahte Sámediggi máŋgga gearddi lea ovddidan ášši guovddáš eiseválddiid ektui. Ráđđehus lea geardduhan máŋgii ahte gielddain dat lea das ovddasvástáduš. Lávdegotti unnitlohku oaivvilda ahte Sámediggi berre váikkuhit dan ahte gielddat ásaht dán lágan fálddaga doppe gos dasa lea dárbu. Danne evttohii ge NSR/SáB 2009 bušehtas várret 1 miljon ru gielddaide mat háliidit ásaht bagadanbálvalusa sápmelaččaide gain leat lohkan- ja čállinválttisvuodat.

Kap 13. Sámeálbmotfoanda

Lávdegotti unnitlohku lea hui duhtavaš go oaidná makkár beroštupmi lea sámeálbmotfoandda ohcanvuđot ortnegiidda. Dát stuorra beroštupmi duođašta ánggiruššamiid sámi servodagas dan ektui ahte njulget dáruiduhttinpolitihka váikkuhusaid go guoská sámi gillii ja kulturárbaí. Lávdegotti unnitlohku lea dattetge beahtahallan go oaidná man unnán Sámediggi lea nagodan oainnusmahttit foandda geavaheami. Sámeálbmotfoandda lea mángga jagi leamaš hui rašis ášši sámi álbmoga, Sámedikki ja Norgga stáhta gaskka. Juste danne livččii ge hui deatlaš Sámedikki bealis oainnusmahttit mainna lágiin foandda buvttadeapmi lea ávkin gillii ja kultur bargui. Sámedikki ášši 59/07 mearrádusas boahťá čielgasit ovdan ahte Sámedikki dievasčoahkkima áigumuššan lei juste dat, mii lávdegotti unnitlogu mielas ii leat dohkálaččat čuovvovvon. Buot juolludusat galggašedje geatnegahttit doarjjaožžuid merket almmuhemiid dahje eará prošeavttaid dainna lágiin ahte geavaheaddit ja lohkkit čielgasit oidnet ahte prošeakta lea ruhtaduvvon sámeálbmotfoandda bokte.

Lávdegotti unnitlogus lea foandda rahpama rájes 2007/08 leamaš áigumuššan ahte osiid sámeálbmotfoandda reanttuin geavahišgoahtit sámi filbmafoandda ásaheapmái. Sámi filbma lea odđááigásaš kulturčájehanvuohki mii sáhtta gaskkustit álgoálbmotkultuvrra ja min iežamet eavttuid áddejumi máilmmis. Sámi filbma dárbbasa resurssaid erenoamážit prošeavttaid ovddideapmái, ja sáhtta álkit čadnot eará ánggiruššansurggiide sámeálbmotfoanddas, sáme giella, sámi girjjálašvuohťa ja árbedieđuid duođašteapmi ja gaskkusteapmi. Lávdegotti unnitlohku lea fuolastuvvan go oaidná movt Sámediggi galggašii sáhttit váikkuhit sámi filbmafoandda válddekeahťa geavahussii sámeálbmotfoandda buvttadeami.

Kap 14. Politihkalaš dási doaibmagolut

Sihkkarastin dihte dássedeattu Sámedikki siskkáldas dárbbuid, ja daid dárbbuid gaskka mat leat olggobealde sámi servodagain, evttohi NSR/SáB ahte politihkalaš dási doaibmagolut unniduvvojit 765 000 ru.

Kap 15. Hálddahusa doaibmagolut

Sihkkarastin dihte dássedeattu Sámedikki siskkáldas dárbbuid, ja daid dárbbuid gaskka mat leat olggobealde sámi servodagain, evttohi NSR/SáB ahte hálddahusa doaibmagolut unniduvvojit 4.800.000,- ru.

Kap 16. Hástalusat

Lávdegotti unnitlogu višuvdnan lea girjás ja gievrras sámi servodat. Mii háliidit gozihit ja ovddidit kultuvrralaš čájehanvugiid girjái vuohťa ja dan árvooinnu maid min servodateallin ovddasta. Sámi ássan lea bieđgguid, ja árbevirolaččat leat sámi gilit doallan sámi servodateallima, kultureallima ja servodateallima heakkas. Lávdegotti unnitlohku háliida nannet báikegottiid sihke rittus ja siseatnamis ja ovddidit dáid sámi árvvuid ja eallima árdnabáikin. Eanet ja eanet olbmot ásaiduvvet dahje šaddeť bajás gávpgoiin ja čoahkkebáikkiin. Seamma deatlaš lea addit daidda sámi eallinvuohťu, sihke giela, kultuvrra ja ámmáha dáfus.

Sámi servodaga guovddáš hástalussan lea bieđgguid ovddasvástádus stáhta sáme politihka čađaheamis. Ovddasvástádus láhkageatnegahttojuvvon vuogiatvuohťaid duohtan dahkamis gullá ollu gerddiid eará hálddašandásiide go nátionála dássái. Regionála ja báikkálaš hálddašandásiin eai álohii leat resurssat, dáhttu dahje gelbbolašvuohťa ollašuhttit láhkagáibádusaid dahje nátionála áigumušaid sáme politihka ektui. Lávdegotti unnitlohku muittuha ahte geatnegasvuohťat sámiid guovdu go lea álgoálbmot gullet nátionála dássái, ja dat geatnegahtta stáhta eiseválddiid sihkkarastit vuolit hálddašandásiid dáhtu dahje resurssaid ollašuhttit stáhta sáme politihka. Erenoamáš fuolas leat áššiid ektui mat gusket sámi mánáide, sámi pasieanttaide ja boarrásiidda.

Sámiid iešmearridanvuogiatvuohťa oktavuohťas lea sáhka das ahte mis sámiin leat čielga rievttit min ovddeš áigái, dálá áigái ja boahťe áigái álbmogin. Lávdegotti unnitlohku deattuha ahte lea dárbu konkretiseret iešmearridandoahpaga sisdoalu, ja oaivvilda ahte čuovvovaš áššit váikkuhit dasa:

- Davviriikkaid stáhtat fertetit farggamusat mearridit davviriikkalaš sámekonvenšuvnna
- Sihkkarastit Sámedikki suodjaleami vuodđolágain
- Ekonomalaš iešmearrideapmi
- Duohta šiehtadallanvejolašvuodát stáhta eiseválddiiguin
- Vuoigatvuohta dieđihuvvon miehtamii áššiin main lea mearrideaddji mearkkašupmi sámi álbmogii
- Sámedikki rolla ovddideapmi
- Sámediggi galgá sáhttit dahkat iešheanalis mearrádusaid áššiin mat gusket mánáidgárddiide, skuvllaide ja oahpahussii, sihke organiserema, sisdoalu ja láchčima dáfus
- Ahte eiseválddit dohkkehit dálá sámi vuoigatvuodaid
- Ahte ásahuvvojit ortnegat sámi giliid ja smávva servodagaid rivttiid várás guldaluvvot sihke Sámedikki ja eará eiseválddiid bealis
- Sámedikki mearrádusa čuovvleapmi minerálahkaáššis

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda ahte dán oktavuodas lea dárbu čielggadit guovddáš vuoigatvuođa áššiid maiguin Sámediggi lea bargan juo ollu jagiid. Lávdegotti unnitlohku háliida dás geassit ovdan Riddoguolástanlávdegotti ja Sámi vuoigatvuođalávdegotti II. Goappašiid lávdegottiid áššit leat leamaš gulaskuddamis, ja lea alimus áigi bidjat áigerámmaid áššiid viidáset čuovvleapmái. Lávdegotti unnitlohku vuordá mielas konstruktívvalaš konsultašuvnnaid áššiid birra, muhto seammás čujuha Sámedikki ovttajenalaš cealkámušaide main deattuhuvvo sámi riektivuodđu.

Sámedikki 2009 jahkediédáhus – ohcanvuodot doarjagiid áigumušaid čuovvleapmi

Jahkediédáhusas oidno ahte mángga ohcanvuodot doarjaortnegis eai leat geavahuvvon juolluduvvon ruđat dahje leat geavahuvvon eará láchkai danne go eai lean bohtán ohcamat vuoruhemiid siskkobeaide mat ledje biddjojuvvon bušehtas.

Rehketdoallu čájeha maiddái ahte ohcanvuodot doarjagiid boadus váikkuhangaskaoapmereketdoalus lea sullii 2,7 miljon ru, dahje 3,7 % juolludusas ii leat geavahuvvon.

Dát boadus orru bohtimin dan geažil go vuoruheamit ovttaskas doarjaortnegiidda leat áddejuvvon dievaslašžan. Juolluduvvon ruđaid geavaheami oktavuodas bohteáiggis, áddejuvvo dievasčoahkkima vuoruheapmi rávvejeddin ja vuodđun movt sirret ohcciid dalle go leat eanet ohcamat go maid juolludus lea ovttaskas ortnegii.

Dalle go leat unnán ohccit, lea doarjjaeiseváldis vejolašvuohta juolludit doarjaga ii-vuoruhuvvon doaibmabijuide mat ollašuttet gáibádusaid mat leat biddjojuvvon ovttaskas doarjaortnegii. Dat leat:

- Doarjaortnega mihttomearri
- Doarjaortnega doarjjaoažžu
- Doarjaortnega olahusjoavku
- Ulbmilolahusa eavttut

Dieinna lágiin bisuhuvvojit ortnega ásaheami áigumušat buorebut, ja dan seammás addojuvvo doarjjastivrii stuorát politihkalaš doaibmamunni.

Lávdegotti unnitlohku bivdá Sámediggeráđi čuovvolit dán viidáset bušehttaproseassain.

Sámeigiella lunddolaš gelbbolašvuodagáibádus sámi mánáidgárddiin

Lávdegotti unnitlohku lea duhtavaš go konsultašuvnnat Sámedikki ja Máhttodepartemeantta gaska leat buvttihan ovttamielalašvuođa Sámedikki ja Máhttodepartemeantta gaska das ahte sámi

mánáidgárddit galget válldahallojuvvot boahte “Stuorradiggedieđáhusas kvalitehta birra mánáidgárddiin”.

Sámi mánáidgárddit leat deatalaš arenat sámegeiela vuosttaš álgoahpahusas. Ollu sámi guovlluin leat sámi mánáidgárddit áidna sámegeiela oahpahusarenan. Dasa leat historjjálaš sivat ovddeš dáruiduhttinpolitihka geažil stáhta eiseválddiid bealis. Dáruiduhttinpolitihkka lea almmolaččat guđđojuvvon, muhto sámi servodagat rahčet ain dan maŋŋá váikkuhusaiguin. Ollugat dáláš vánhenbuolvvas máhttet dušše dárogeiela dahje sis lea passiivvalaš sámegeiella, muhto sii háliidit váldit ruovttoluotta sámegeiela dan bokte ahte välljejit sámegeielagiid mánáidgárddi iežaset mánáide.

Lávdegotti unnitlohku lea fuolas go ain váilot sámegeielat pedagogalaš olbmot ollu sámi mánáidgárddiin. Dát lea erenoamáš váttisvuohta dain sámi guovlluin gos sámegeiella lea rašis dilis. UNESCO meroštallá ahte sámegeiella lea áitojuvvon. Buot beliin, ja erenoamážit almmolaš eiseválddiin, lea erenoamáš ovdasvástádus láchit diliid nu ahte sámegeiella oažžu nu buorre go vejolaš ahtanuššanvejolašvuođaid.

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda ahte sámi mánáid individuála vuoigatvuohta oažžut sámi mánáidgárdefálaldaga berre nannejuvvot mánáidgárdelága bokte, vai maiddái gielladimenšuvdna duohtavuodas gozihuvvo hálddašeami ja bearráigeahččama bokte. Maiddái dát perspektiiva ferte válldahallojuvvot stuorradiggedieđáhusas kvalitehta birra mánáidgárddiin.

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda maiddái ahte sámegeiella ferte leat okta gelbbolašvuođagáibádus olbmuid virgáдемиid oktavuodas sámi mánáidgárddiide, seamma dásis pedagogalaš gelbbolašvuođagáibádusain. Mearrideaddji deatalaš lea ahte sámi mánáidgárddiin leat sámegeielat bargit sihkkarastin dihte buori ja ollislaš giellaoahpahusa doppe gos máná biras ollislaččat siskkilda sámi dimenšuvnna.

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda maiddái ahte Sámediggi ja Máhttodepartemeanta fertejit geahčadit sámegeielat ovdaskuvlaoahpaheddjiid ja vuodđoskuvlaoahpaheddjiid rekruutterema dakkár sámi guovlluin gos sámegeiella lea rašis dilis. Okta čovddus sáhtášii leat dat ahte sámegeiela ja sámi vuodđoskuvlaoahpaheddjiid- ja ovdaskuvlaoahpaheddjiid oahppu láchčojuvvošii earáge allaskuvllain go aivve Sámi allaskuvllas.

Ovddádusbellodaga lahttu Arthur Tørfoss lea prinsihpalaččat vuostá Sámedikki politihkalaš orgánan. Lahttu oaivvilda ahte Sámediggi lea ahtanuššan guhkás meaddel iežas mandáhta Stuorradikki ráđdeaddi orgánan, mii oidno daid viiddis váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte mat leat ovddiduvvon jahkedieđáhusas.

Váikkuhangaskaomiid geavaheapmi guoská olbmuide guoskevaš guovlluin ja dain lea etnalaš čanas, ja dat addet dáid olbmuide sierra ovdamuniid álbmoga ektui muđui. Lahttu oaivvilda ahte dát politihkka ii leat prinsihpalaččat iige demokrátalaččat riektá.

Dát lahttu čujuha viidáseappot dan issoras resursa geavaheapmái mii lea Sámedikki hálddahusas. Lahttu čujuha ahte resursageavaheapmi Sámedikki politihkalaš orgánas ja Sámedikki hálddahusas 2009:s okto lei 30 % ollislaš juolludemiin Sámediggái, mii leat mealgat stuorát go maid sáhtta dohkkehit.

Lahttu čujuha ahte Sámedikki jienastuslogus válgabeaivvi ledje dušše 13.890 olbmo, geain lea vejolašvuohta váikkuhit Stuorradikki fievrredemiid geavaheami Sámediggái, mii adnojuvvon demokrátalaš hástalussan nu guhká go Sámediggi bissu.

Evttohus:

Bargiidbellodaga sámediggejoavku (Bb), Norgga sámiid riikasearvi (NSR), Árja, Sámit Lulli-Norggas ja Olgešbellodat evttohit:

Evttohus 1

Rievdadusevttohus kapihttali 7 Ealáhusat, teakstaoasis Boazodoallu, nuppi cealkagii, maŋimus laddasii:

... čoaččimii gosa buot boazodoalloorohagat Norggas ledje bovdejuvvo, ja čoaččimis Norgga boazosápmelaččaid riikkaserviin.

Evttohus 2

Odđá teakstaoassi kapihttali 8 Birasgáhtten ja kultursuodjaleapmi, teakstaoassái Minerálat, maŋŋá vuosttáš teakstaoasi:

Stuorradikki ja Sámedikki mearrádušaid vuodul odđá minerálalága hárrái ahte ii addit miehtama láhkii ja daid aktivitehtaide maid dat regulere, sáddii Sámediggeráđđi geassemánu 2009 gulaskuddamii evttohusa mainna lágiin Sámediggi sáhtášii njuolga gulahallat minerálaserviiguin ja liikká sáhttit miehtat mineráladoaimmaide mat leat heivehuvvo riikkaidgaskasaš riektestandárddaide álgoálbmogiid várás. Gulaskuddanáigemearrin lei 01.12.09. Minerálanjuolggadusevttohusas válddahaljojuvvo movt Sámedikkis almmolaš orgánan čadačuovgi vugiin sáhtášedje leat individuála ja njuolga šiehtadallamat minerálaserviiguin minerálaaktivitehtaid vejolašvuoda birra sámi guovlluin vaikko láhka ii gozihivččiige sámiid vuoigatvuodaid álgoálbmogin. Evttohusa ulbmilin lea čadahit šiehtadallamiid Sámedikki, njuolga guoskevaš sámi beroštusaide ja báikegottiid ja minerálaserviid gaska ohcamiid hárrái mat gusket iskanriektái, iskosiid váldimii, rogganriektái ja doaibmakonsešuvdnii minerálalága mielde. Evttohusas dárkilastojuvvo ahte šiehtadallamiiguin ii leat áigumuš garvit minerálalága. Gulaskuddanevttohusas deattuhuvvo ahte dieđusge galget áššemeannudannjuolggadusat mat čuvvot minerálalága čuvvojuvvo.

Evttohus *Ovddádusbellodagas*:

Evttohus 3

Sámedikki jahkedieđáhus váldojuvvo diehtun.

Lávdegotti ráva:

Lávdegottis eai leat eanet mearkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovačča:

Sámediggi doarju muđui Sámediggeráđi árvalusevttohusa.

004/10: Čoaččinnortnega revideren

Plána- ja finánsalávdegotti árvalusevttohus:

Álggahus

Sámediggái ovddiduvvo čoaččinnortnega rievdadusevttohus. Rievdadusášši mii meannuduvvo, lea ovdal almmuhuvvo Sámedikki ášahančoaččimis. Sihke Sámedikki vuodđonjuolggadusat ja čoaččinnortnet leat dalle ođasmahttojuvvo dán áigodagas. Vuodđonjuolggadusat meannuduvvojedje juovlamánu 2009, ja čoaččinnortnet ovddiduvvo dál ođasmahttimii. Áigumuššan lea ahte

vuodđonjuolggadusat ja čeahkkinortnet galget leat oktiiveivvehuvvon. Oasit das mii dan čeahkkinortnegis daddjojuvvo, mii dál galgá meannuduvvot, leat danne vižžojuvvon ovddeš vuodđonjuolggadusain.

Čeahkkinjodihangoddi lea bidjan ovdan evttohusa eanetlohkoárvalussan mas váldorievdadussan lea ahte válljejuvvon sámediggeráđđi galgá guoddit dievasčeahkkima. Čeahkkinjodihangotti unnitlohku lea ovddidan evttohusa ahte dálá geavat bisuhuvvo. Čeahkkinjodihangotti eanetlohkoevttohus sáhtta adnojuvvo Sámedikki parlamentáralaš mále viidáset ovddideapmin. Guorahaladettiin, go Sámediggi dahká dárbbaslaš rievdadusaid, berre deattuhuvvot ahte dat čeahkkinortnet mii dohkkehuvvo, lea nu čielggas ahte buohkat dulkojit dan seamma láhkai, ja ahte dalle ii čuožžil sierramielalašvuohta das mo mearrádusaid galgá dulkot.

Mearkkašumit:

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga (Bb) sámediggejoavkkeu labttut Sten Erling Jønsson, Hilde Anita Nyvoll, Egil Olli, Willy Ørnebakke ja Ragnhild Melleby Aslaksen, Árja labttu Láilá Susanne Vars, labttu joavkkeus Sámit mat ássat Máttá-Norggas (SbS) Marie Therese Nordsletta Aslaksen ja Olgešbellodaga labttu Knut Roger Hansen, hástala čeahkkinjodihangotti guorahallat buot bargoortnegiid dainna ulbmiliin ahte beavttálmahttit áššemeannudeami. Čeahkkinjodihangoddi hástaluvo ráhkkanahhtit dakkár lonuhanortnega mii guoská buot joavkkuide Sámedikkis.

Lávdegotti unnitlohku, Norgga sámiid riikkasearvi (NSR) labttut Ann-Mari Thomassen, Aili Keskitalo, Rolf Johansen, Jarle Jonassen oaivvilda ahte áššegiedáhallamis leat guokte beali:

- Sámedikki áššemeannudeami organiseren
- Sámedikki parlamentarismma viidáset ovddideapmi.

Lávdegotti unnitlohku deattuha ahte rievadanproseassas ferte geahččalit juksat viiddes doarjaga Sámedikki politihkalaš organiseremii. Dát berre leat ovdamearkan dasa ahte dakkár rievdadusat fertejit leat boahnteáiggedidolaš ságaškuššamiid boađus, ii ge čoaivddusin dan dilis dillái rievdadusdárbei mii posišuvnnas lea áiggiis áigái.

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda ahte politihkalaš organiserema ovddideamis ferte leat ulbmilin ovddidit Sámedikki demokratiija. Dat eaktuda ahte buot joavkkuide ferte sihkkarastojuvvot doarvái buorre bargodilli vai sii sáhttet doaimmahit ovddasvástádusaset dan servodahkii maid sii leat biddjon ovddastit.

Sámedikkis lea buorre árbevierrun čadahit proseassaid viiddes oassálastimiin ovddidan dihtii sámi demokratiija. Nystø-lávdegoddi lei dakkár doarespolitihkalaš lávdegoddi mii árvvoštalai politihka organiserema viidáset ovddideami ovdduid ja hehttehusaid. Dát lea vásihuvvon positiivan, ja veahkehan nannet posišuvnna ja opposišuvnna gaskasaš luohttámuša.

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda ahte dát eanetlogu evttohus lea fápmosirdin posišuvnna ja opposišuvnna gaska. Lávdegotti unnitlohku gávnaha ahte ođđasit organiserema evttohusa ággan geavahuvvo ahte posišuvdna dárbbasa eanet bargonávccaid. Dát olmmošlaš resurssaid lassáneapmi mearkkaša fápmosirdima posišuvnna ja opposišuvnna gaska maid ferte jevdet. Čeahkkinjodihangotti evttohus ahte dievasčeahkkinjodiheaddji galgá boahtit opposišuvnnas, veahkeha ollašuttit dakkár dássedeattu. Parlamentarismma ovddideapmi háldenvuohkin ii mearkkaš dušše parlameantta posišuvnna nannema, muhto maiddái opposišuvnna bargovejolašvuodaid nannema. Dat danne vai politihkalaš šláddjivuohta ja viidodat sihkkarastojuvvošii, ja buoridivččii návccaid politihka digaštallat iešgudege vuolggasajiin.

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda viidáseappot ahte ii leat visotgovva evttohuvvon rievdadusaid ekonomalaš ja hálddahuslaš váikkuhusain. Dát berre leat oassin ovddasvástideaddji orgána mearrádusvuodus.

Lávdegotti unnitlohku oaivvilda maiddái ahte Sámedikki parlamentarisma ovddideamis sáhttet leat váikkuhusat oktavuhtii guovddáš eiseválddiiguin, ovdamearkka dihtii Sámedikki ja Ráđđehusa gaskasaš konsultašuvdnašiehtadusa čađaheami ektui. Dáid beliid berre árvvoštallat.

Lávdegoddi oaivvilda viidáseappot ahte Sámedikki parlamentarisma ovddideamis fertejit leat dakkár ortnegat ahte Sámediggeráđi lahtuin lea ovddasvástádus dievasčoahkkimii.

Lávdegoddi oaivvilda danne ahte ferte áсахuvvot doarespolitihkalaš bargojoavku árvvoštallat buot beliid parlamentarisma viidáset ovddideamis, ja ovddida evttohusa árvvaleaddji eiseváldái. Ášši meannuduvvo lávdegottis ja dievasčoahkkimis 2010 miessemánu čoahkkimis.

Evttohus:

Evttohus Bargiidbellodaga sámediggejoavkkus (Bb), Árja, Sámit mat ássat Máttá-Norggas ja Olgešbellodagas:

Evttohus 1

§7 cealkkaoassi sihkkuojuvvo: *Jodibeaddji gullá opposišuvnii.*

§ 17 viđát teakstaoassi rievdaduvvo leat ná: *Sámediggeráđi lahtut ožžot eanemusat 5 minuhta sárdnunáiggi.*

§ 22 rievdadus vuosttaš linjás: *sániit sámediggeráđi lahtuide lonohallojuvvo sániin sámediggeráđđái*

§ 26 a)sihkkut: *vuosttaš cealkagis sáni juogo, nuppi cealkagis sániid dahje sin guđet dorjot árvalusa + de. Dajus čuodjá dalle ná: Jienastanreaiddu geavahemiin, ja go čoahkkinjodibeaddji gohčču daid áirasiid guđet vuosttaldit árvalusa, čuožžilit. Čoahkkinjodibeaddji sáhtta čađahit vuostejenasteami.*

Evttohus Norgga sámiid riikkasearvvis (NSR):

Evttohus 2

Dainna ulbmiliin ahte juksat viidáseamos doarjaga Sámedikki bargoortnega rievdadusaide, áсахuvvo 5 (7) olbmo doarespolitihkalaš lávdegoddi. (vuodđun lea oktasaš dáhttu viiddidit Sámedikki parlamentáralaš vuogádahkan.)

Bargojoavku galgá árvvoštallat čuovvovačča:

- evttohuvvon rievdadusaid ekonomalaš ja hálddahuslaš váikkuhusaid
- mo dássedeaddu posišuvnna ja opposišuvnna gaskkas buoremusat sáhtta sihkkarastojuvvot rievdadusaid bokte
- vejolaš váikkuhusaid Sámedikki rollii guovddáš eiseválddiid ja eará orgánaid ektui

Dáid árvvoštallamiid vuodul galgá lávdegoddi buktit rávvagiid čoahkkinjodihangodđái ovdal Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimiid miessemánus.

Evttohus Ovddádusbellodaga lahtus Arthur Torfoss:

Evttohus 3

KAPIHTAL 1 SÁMEDIKKI DIEVASČOAHKKIMAT

§ 3 Čoahkkimiid lohku
Rievdadus: Olles § sihkkojuvvo

KAPIHTAL 2 ORGANISEREN JA BARGGUT

§ 9 Válgalávdegoddi
Rievdaduvvo leat ná:

Maŋŋá go Sámediggi lea iežas vuodđudan, de vállje dievasčoahkkin áirasiid gaskkas válgalávdegotti ovtta áirasa juohke joavkkus. Dievasčoahkkin vállje jodiheadji ja nubbijodiheadji. Válgalávdegoddi ovddida evttohusa buot válggain maid dievasčoahkkin fápmuda dan ráhkkanahhtit.

§ 10 Presideantta välljen ja sámediggeráđi nammadeapmi
Rievdaduvvo leat ná:

Dievasčoahkkin vállje áirasiid gaskkas presideantta mii lea sámediggeráđi jodiheadji. Presideanta lea välljejuvvon jos vuosttaš jienasteamis oažžu eanet go beali jienastuvvon jienastagain. Jus ii oaččo eanet go beali jienastuvvon jienastagain, de jienastuvvo odđasis. Dalle lea välljejuvvon presideantan son guhte oažžu eanemus jienastagain. Jos guokte árvalusa leat ožžon seamma ollu jienastagain, de galgá dán guokte árvalusa odđasis jienastit.

Presideanta nammada áirasiid gaskkas unnimusat guokte ráđđelahtu sámediggeráđđái ja čilge dievasčoahkkimii nammadeami birra.

Jus Sámedikki eanetlohku lea ovddidan eahpeluohttámuša sámediggeráđđái, de dieđiha presideanta ahte sámediggeráđđi guođđá doaimmas. Jos presideanta guođđá doaimmas, de guođđá olles sámediggeráđđi doaimmas. Odđa presideanta välljejuvvo ja odđa sámediggeráđđi nammaduvvo dán paragrafa njuolggadusaid mielde.

Presideanta sáhtta vaikke goas rievdadit sámediggeráđi čoahkádusa.

§ 11 Sámediggeráđi barggut
Rievdadus:

...

Sámediggeráđis lea geatnegasvuohta čuovvut Sámedikki dievasčoahkkimiid. (vuolláisárgojuvvon teaksta sihkkojuvvo jus ráđđi guođđá dievasčoahkkima, gč. §10)

§ 14 Berráigeahččanlávdegotti välljen
Rievdadus:

Dievasčoahkkin vállje berráigeahččanlávdegotti mas leat 5 lahtu, gos sihke jodiheadji ja nubbijodiheadji välljejuvvo opposišuvnna áirasiid gaskkas.

Berráigeahččanlávdegotti lahtut eai sáhte leat mielde dan fágálávdegottis mii giedahallá Sámedikki bušeahaid ja rehketdoalu. Berráigeahččanlávdegotti beavdegirjijt biddjojuvvojit ovdan Sámedikki dievasčoahkkimii diehtun.

KAPIHTAL 3 DIEVASČOAHKKIMA RÁĐĐÁDALLAMAT

§ 16 Sárdnun- ja evttohanvuoigatvuohta
Rievdadus

Áirasiin geat leat bohtán čoahkkimii lea sárdnun- ja evttohanvuoigatvuohta Sámedikki ráđđádallamiin. Sámediggeráđis lea sárdnunvuoigatvuođa ráđđádallamiin. (Sihkkojuvvo jus sámediggeráđđi bohtá dievasčoahkkimis).

Áirasat sárdnot Sámedikki sárdnestuolus. Áirasat galget leat iežaset sajis go bivdet sáhkavuoru. Guhte sárdnu, ovddida sártnis čoahkkinjodihangoddái, ja galgá čavga bissut áššis maid leat meannudeamen. Joavkkut doahhtalit juogaduvvon sárdnunáiggi. Vuolláisárgojuvvon sátne sihkkojuvvo.

§ 19 Heivemeahttun láhtten

Rievdadus:

§ 19 sihkkojuvvo.

KAPIHTAL 4 ÁŠŠEMEANNUDEAPMI

§ 22 Gažaldagat sámediggeráđđái

Rievdaduvvo leat ná:

Árasiin lea vejolašvuolta divvut gažaldaga sámediggeráđđái Sámedikki dievasčoahkkima áššis “Gažaldagat Sámediggeráđđái”. Gažaldagat sáhttet dušše guoskat áššiide mat lunddolaččat gullet Sámedikki doaimbaviidodahkii. Gažaldagat dakkár áššiide mat leat biddjojuvvon áššelistui dahje lunddolaččat gullet áššiide maid guoskevaš dievasčoahkkin lea gieđahallamin, hilgojuvvojit. Gažaldagat sámediggeráđđái sáhttet leat juogo

a) Čálalaš gažaldagat dahje

b) Njálmmálaš gažaldagat

Čálalaš gažaldagat ovddiduvvojit dievasčoahkkinjodihangoddái maŋimustá vahku ovdal dievasčoahkkima ja almmuhuvvojit ársiidda go ášši gieđahallan álgá dievasčoahkkimis.

Gažadeaddji oažžu gitta 5 minuhta rádjái sárdnunáiggi ja vástideaddji gitta 10 minuhta rádjai sárdnunáiggi. Lea vejolaš buktit lassigažaldagaid. Gažadeaddji oažžu gitta 3 minuhta rádjai sárdnunáiggi ja vástideaddji gitta 5 minuhta rádjai sárdnunáiggi.

Eará áirasat sáhttet dáhttut sáhkavuoru. Sii ožžot gitta 3 minuhta rádjai sárdnunáiggi.

Njálmmálaš gažaldagat ovddiduvvojit easkka oasis “Gažaldagat sámediggeráđđái”.

30 minuhta várrejuvvojit spontána njálmmálaš gažaldagaide. Njálmmálaš gažaldat galgá lea oanehaš ii ge guhkit go minuhta, ja vástideaddji oažžu eanemusat 3 minuhta sárdnunáiggi. Lea vejolaš ovddidit lassigažaldaga. Son guhte háliida ovddidit gažaldaga, galgá ovdal čoahkkima dieđihit čoahkkinjodiheddjái. Sámediggeráđdi sáhtta friija välljet gi dat galgá vástidit gažaldahkii. Árras ii sáhte ovddidit eanet go ovttá váldogažaldaga spontánagažadanbottus.

Čoahkkinjodiheaddji mearrida gi dat sáhtta ovddidit gažaldaga, ja guđe vuorus. Gažadeaddjis lea ovddasvástádus bearráigeahččat ahte gažaldat ii leat dieđihuvvon čálalaš gažaldahkan.

Lávdegotti ráva:

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovačča:

Sámediggi doarju muđui Sámediggeráđi árvalusevttohusa.

Vuolláičállit leat lohkan čoahkkinbeavdegirjji ja leat gávnahan ahte čoahkkingirjái fievrriduvvon mearrádušat leat nu mo Plána- ja finánsalávdegoddi lea mearridan.

Karášjohka, 11.02.10

Plána- ja finánsalávdegoddi

Sten Erling Jønsson
lávdegotti jođiheaddji

Ragnhild Melleby Aslaksen
sadjásaš áššejođiheaddji

Arthur Tørfoss
áššejođiheaddji